

Nationalt selvmord

Taler

Ole Olsen Malm

Dato

14 juni 1907

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om stemmerett for kvinner (1)

- 1 Skjønt der saavel fra præsidentstolen som fra komiteens ordfører mod sedvane allerede paa forhaand er fremkommet nogle antydninger om, at debat her er overflødig, saa finder jeg mig dog af hensyn til sagens betydning, og da jeg ikke kan erkjende rigtigheden af, at denne sag har været tilstrækkelig diskuteret paa
- 5 forhaand, foranlediget til alligevel at optage sagen til debat. Den samfundsretning, der benævnes kvindebevægelse, gaar i korthed ud paa i social henseende at stille kvinder lige med mændene med hensyn til rettigheder, nemlig politisk stemmeret og valgbarhed, adgang til alle slags erhverv og stillinger uden indskrænkning, endog saavidt, at der kræves ophævet de særlige
- 10 love, der beskytter kvindernes arbejde i fabrikerne saaledes f. eks. natarbejde og lignende, fremdeles lige løn o.s.v. Derimod er der nogle indskrænkninger i kvindernes lighedskrav med hensyn til forpligtelserne, idet det fremstiller sig som naturmæssig paabudte privilegier, at kvinderne er fritaget for krigstjeneste og død paa valpladsen, arbejde under svangerskab og barselseng og forskellig
- 15 slags andet tungt arbejde. Under disse deres krav om, hvad de kalder ligeberettigelse, er der kun et argument, som anvendes, nemlig retfærdighedskravet.

- Kvindesagsbevægelsen er ikke alene et ærgjerrigheds- eller
- 20 forfængelighedsspørsmaal, det er heller ikke et blot og bart madspørsmaal, et erhversspørsmaal og et økonomisk problem, men det beror tillige og i sin dybeste grund paa vægtige etiske, retslige og biologiske momenter. Al praktisk socialpolitik hviler til syvende og sidst paa sedelæren, paa etik: paa læren om, hvad der er retfærdig og rigtig. Det er da af den største vigtighed at komme paa
- 25 det rene med, om der i kvindernes krav paa at erholde stemmeret og valgbarhed virkelig er noget noment af retfærdighed. Thi hvem vover at nmdstaa retfærdighedens bud, og hvem vil overhovedet gjøre vitterlig uret mod nogen,

allermindst mod kvinder? Det har derfor været mig magtpaaliggende under mit
30 arbeide med denne sag at undersøge hos de videnskabsmænd, der rundt
omkring i verden befatter sig med studier over statsret, stemmeret og politik,
hvorledes disse opfatter stemmeretten og kvindernes krav paa dette punkt. Det
har imidlertid ikke lykkedes mig hos en eneste en af disse statsretslærere at finde
35 noget, der støtter kvindernes krav. Jeg henviser i denne henseende til
hvilken som helst hjemlig eller udenlandsk autoritet paa statsretslærens omraade
og vil navnlig blot tillade mig at nævne franskmanden Esmein, tyskerne Jellinek,
Meyer og Savigny, svensken Böethius. Den moderne opfatning, der - som
tyskeren Savigny siger i en nylig udkommet bog om den parlamentariske valgret,
40 hvilken bog er kommet mig i hænde, efterat konstitutionskomiteens indstilling
var trykt og omdelt - er den næsten overalt i videnskaben anerkjendte angaaende
stemmerettens forhold til staten og individet, er den samme, som jeg har givet
udtryk for i mit særvotum i indstillingen. Statsretslærerne er enige om, at
stemmeretten ingenlunde henhører under kategorien af de naturlige rettigheder,
der tilligger et menneske eller en statsborger som saadan. Den enkeltes forhold
45 til staten maa indrangeres under tre grupper. I den ene er der krav fra individet
til staten om ret til frihed: anerkjendelse fra statens side af en vis sfære, hvori
individet kan bevæge sig frit uden indblanding fra statens side; i den anden
gruppe kommer individets krav til staten paa beskyttelse, altsaa paa udøven af en
positiv magt fra statens side - som f. eks. retsbeskyttelse, administrative
50 reguleringer i forskellige retninger o.s.v. - og i den tredje gruppe kommer statens
krav til det enkelte individ, nemlig at den enkelte skal deltage i udøvelsen af det
arbeide, der organiserer statens herskerstilling, altsaa at det enkelte individ i den
udstrækning, som statens interesser kræver, skal udøve stemmeret, modtage
valg, gjøre forsvarstjeneste og i det hele paatage sig de livskald, som statens
55 herskerorganisation nødvendiggjør. Retfærdighedens krav er altsaa dels et krav
fra det enkelte individ til staten, dels et krav fra staten til den enkelte. Den
stemmeret og valgbarhed, som staten forlener vælgerne med, har ikke karakteren
af en individuel ret, men af en offentlig funktion. Hensynet til den enkeltes
subjektive interesser fremtræder kun som en refleks af statens egen interesse, idet
60 der kræves et vist maal af deltagelse fra de styrede selv, forat staten overhovedet
skal kunne styre. Individerne har enkeltvis kun forsaavidt krav paa deltagelse i
staten, som det er formaalstjenlig for staten selv. Det kritiske spørgsmål, som
maa stilles til ethvert valgssystem, maa derfor lyde, om systemet er egnet til at
tjene statens interesse, saaledes at det tilfredsstillende udfører de systemet
65 tilliggende særlige funktioner i statens og samfundets husholdning.
Retfærdighedens krav vil herunder kun være det at behandle de jevngede og

ligestore kræfter ligt og de ulige uligt og at afveie de forskellige interessere indflydelse med hensyn til deres gavnlighed for staten. Retfærdighedens ideal vil
70 selvfølgelig herunder aldrig helt kunne ske fyldest - thi det sker aldrig her i livet - men grundprincippet er dog her klart nok. Og der maa da i statens krav til individerne findes en begrænsning. Denne begrænsning er forskjellig i de forskellige stater; men den findes der overalt i alle grundlove: dels aldersgrænse, dels hjemstavnetsret, dels skatteforhold og desuden i alle selvstændige stater
75 kønnet. Og naar staten i sit krav til vælgerne har fundet at burde bygge en begrænsning paa kønnet, saa sker dette dels af hensyn til, at det kvindelige køns væsen og anlæg ikke egner sig for udførelse af statsmæssige opgaver, dels af hensyn til det for statens bestaaen uundværlige organ som benævnes familie. Om dette sidste punkt udtaler den forannævnte Savigny følgende: «Derimod
80 maa den politiske stemmerets udvidelse til kvinden helt afvises. Ganske bortset fra den kjendsgjerning, at det kvindelige køn, som i aartusender har været udelukket fra det offentlige liv, i sin alt overveiende flerhed staar fjernt fra den interesse og den indsigt, der maa kræves for udøvelse af stemmeret, maa det fremforalt stilles den fordring til valgretten, at den ikke træder i en særlig
85 modsætning til selve folkesamfundets sociale bygning. Der trænges vel ingen paavisning af, i hvor høj grad samfundet er bygget paa familie-organismen med dennes deling af arbeidet for den umiddelbart udad trædende mand og den indad virkende hustru. For undtagelsernes skyld, saaledes som den moderne kvindebevægelse vil have det, maa dog ikke det grundprincip, der betinger vort
90 fælles sociale sundhed, brydes.» Det maa derfor ansees fastslaaet, at der fra et retfærdighedsstandpunkt ikke kan gøres krav paa stemmeret for kvinder. Og det er en ganske urigtig og i statsretslæren uhjemlet paastand, naar konstitutionskomiteens flertal side 12 anfører: «I stater, hvor folkesuveræniteten er anerkjendt, bør stemmeret gives alle dem, som har
95 betingelser for at kunne udøve denne ret paa en for samfundets trivsel og udvikling heldig maade. At udelukke saadanne bare af hensyn til køn er ikke alene en uretfærdighed mod vedkommende, men det er til skade for samfundet, som trænger at lægge beslag paa alle de kræfter, de raader over». Det vil ikke lykkes komiteen at kunne anføre en eneste autoritet for denne sin paastand.
100 Stemmeret og valgpligt er statsfunktion og ligesaa lidt som alle har ret til at forlange at blive statsfunktionærer - det være enten ministre, admiraler, generaler eller postmestre, ligesaa lidt har alle til en stat hørende individer retfærdigt krav paa at kunne afgive stemme eller at blive valgt.

105 Hvor skadelig en lov om kvindernes overflytning fra hjemmet til det offentlige

liv vilde være - og stemmeret og valgbarhed med ombudspligt for kvinder er jo i virkeligheden intet andet - trænger ingen nærmere paavisning. Hvorledes man end anskuer kvindens stilling og rettigheder, saa kan det dog ikke negtes, at en adgang og forpligtelse for hende til at deltage i det offentlige liv maa være en sprængkile i familietræet. En grundlovsbestemmelse om valgret for kvinder er en underminering af familiens grundvold, et indgreb i mandens ret til at kræve, at hans hustru skal leve i og for hjemmet og en voldshandling mod børnene, hvem familien i første linje skal tjene og støtte. Og det er en underlig skjæbnens ironi, at den efter opfyldelse af sin modertrang higende kvinde ved deltagelse i kvindesagsbevægelsen retter sin skarpeste brod mod barnet, ligeoverfor hvem jo familiens trivsel og bestaaen har sin hovedopgave. Og naar konstitutionskomiteens flertal vover at udtale, at den «ser ingen fare i, at betingelserne for stemmeret og valgbarhed for kvinderne er de samme som for mændene», saa er flertallet at ligne ved strudsen, som, naar den bliver forfulgt og ikke længe orker at undfly, i sin aandeløshed stikker hovedet under vingerne og giver sig over til fienden. Man kan ikke til støtte for kvindens stemmeret anføre, at samfundet har aabnet adgang for kvindernes deltagelse i erhvervslivet i en saadan udstrækning, at de ogsaa maa faa lov til at være med og bestemme om de nye politiske regler for erhvervslivets ordning. Ingen vil længere negte kvinderne ret til at deltage i erhvervslivet i den udstrækning, som hensynet til familien, til kvindens evner og kræfter og til statens interesser tilsiger det. Der er kun det hensyn at iagttage, at kvinden i visse tilfælde maa træffe valget mellem erhvervet og familien, da ingen kan tjene to herrer. Hvor staten kræver, at f. eks. en postmester skal gjøre sit arbejde, medens familien kræver, at hustruen skal røgte sit kald, saa faar kvinden vælge mellem enten at være hustru eller postmester. Men dette har intet med stemmeret at gjøre. Der er en mængde selvstændig arbejdende og erhvervende individer, der ikke har stemmeret, og ret til erhverv er intet grundlag for ret til at stemme eller modtage politiske valg. Kvindens interesser i erhvervslivets politiske ordning har hidtil fuldt tilfredsstillende været varetaget af mændene, og jeg slutter mig helt til, hvad en anseet tysk kvindesagskvinde, fru dr. jur. Kempin, paa en socialkongres i Jena udtalte i 1897, naar hun sagde, at «hun med tryghed vilde lægge kvindens interesser i hænderne paa sin mand, sin far, sin søn eller sin ven, da kvindens indflydelse paa sine mandlige paarørende er langt større end det indrømmes i kvindesagskredse. Kvindens sympatier og antipatier formaar ogsaa nu at gjøre sin støttende eller modarbeidende indflydelse gjældende ved et valg og det i langt høiere grad end ønskelig er. En selvstændig kvindes opfatning af sociale eller politiske spørgsmål gives ikke og kan overhovedet ikke gives». «Kvindernes

argumenter» - siger fru dr. Kempin - «er altid efterplaprer af mændenes, og det er vanskelig at sige, paa hvilket omraade der overhovedet gjennem kvindelig deltagelse skulde kunne kastes lys over noget offentligt spørgsmaal». Den, der udtaler dette, er en anseet tysk kvinde, der har taget den juridiske doktorgrad, og
150 hendes meninger deles af en række andre kvindelige forfattere.

Der er et argument, som af kvinderne anføres til støtte for deres stemmeretskrav. «Se til de mandlige politikere», siger de. «Er de slige patenterede viljesheroer, som de roser sig af at være? Det er ikke sandt, det
155 ordsprog, at «en mand ved altid, hvad han vil, en kvinde ved det aldrig»». I denne anførsel er der et skin af berettigelse. Vi ser dagligdags i politiken mænd, som den ene dag vil et, den anden dag noget andet. Vi har alle truffet paa eksemplarer af disse mandlige siv, som før valgene lover, hvad de efter valgene ikke holder, som den ene uge holder mod kvindelig stemmeret, den anden uge
160 fra, og hvis vilje bøyer sig for den pisk, som truer dem fra partiledere, fra andre vaklende sjæle og fra kvindesagskvinderne. Men dette svaghedsforhold i politiken vilde ikke ændres, om kvinderne kom med i det politiske liv. Det vilde blot blive saa meget værre. Den moderne politik synes at maatte leve under den forbandelsens lov, at den slags vaklende mænd i ikke ringe maalestok har
165 chancer for netop at blive dem, der ved valgene flyder ovenpaa. De egentlige karakterer i politiken bliver sjeldnere og sjeldnere, og karakterens mænd holder sig heller udenfor den politiske hvirvel, end de styrter sig ind, i den. Og kommer de ind, saa trykkes de gjerne straks ud igjen, fordi de svage og føleligere mænd i en stemmegivende forsamling i regelen er flere end de sterke og steile. Men
170 denne mangel paa mandlig karakterstyrke kan ikke tjene til bevis for, at kvinderne bør komme med. Thi er manden undertiden svag, vaklende og kvindelig af sind, saa er kvinden det saa meget mere. Shakespeare har jo ret i sit verdenshistoriske ord: «svaghed, dit navn er kvinde». Det er i de store byer, at «kvindesagsbevægelsen» florerer; der skriger de op, saa de indbilder sig selv og
175 enkelte andre, at de repræsenterer en verdensopinion. Udover landet hører man saa godt som aldrig noget om den store overlast, kvinderne skal være gjenstand for. Men kvindesagen behandles af politikerne med en vis courtoisie, en slags overlegen velvilje, et slags indsmigrende koketteri. Man kan jo nemlig aldrig vide, hvad det kan blive til, dette med den kvindelige stemmeret, saa det er bedst
180 at være forsigtig, og herpaa frembyder konstitutionskomiteens indstilling et slaaende eksempel. Man vil nemlig paa side 6-7 finde henved 3 spalter, der optages af en repetition af, hvad kvinderne gjorde i 1905. Hermed forholder det sig saaledes: den 27de juli 1905 foreslog regjeringen og den 28de juli bifaldt

185 stortinget forslag om folkeatstemning den 13de august. Den 5te august udlagde
landskvindestemmeretsforeningen lister tilpaategning, og der udstedtes opraab i
aviserne, hvori kvinderne optordredes til at gaa med liste fra hus til hus, ligesom
listerne udlagdes paa let tilgængelige steder, i butikker, postaabnerier, logihuse,
apotek o.s.v. Listepaategningen foregik i 14 dage, til og med den 19de august.
190 Men trods dette, at kvinderne havde 14 dage at skrive sig paa, og at der var
adgang til at skrive paa hvorsomhelst og uden kontrol med hensyn til alder,
bolig eller andet, erholdt disse lister kun en paategning af 245 000 kvinder, og
heraf angives hele 44 000 fra Kristiania og omegn. I 1905 var antallet af kvinder
over 25 aar henved 600 000, og medtages kvinder over 18 aar, bliver antallet
195 over 700 000; af disse kvinder er det altsaa lykkedes blot at faa 245 000: ca. 35
pct. til i løbet af 14 dage at tilkjendegive sin tilslutning til en sag, hvori ikke en
 eneste norsk kvinde burde været og vel neppe heller var uenig. Men i
sammenligning med mændenes optræden, hvor af 435 376 stemmeberettigede
mænd ikke mindre end 371 911: 85,4 pct. afgav stemme paa en dag og i særskilte
200 valglokaler, maa resultatet betegnes som meget tarvelig. Jeg er den sidste til at
ville undervurdere end sige at ville kaste stænk paa de norske kvinders ærefulde
støtte til de norske mænds arbeide for fædrelandets reisning i 1905, men jeg er
tilbøielig til at tro, at resultatet af kvindernes tilslutning i 1905 vilde have været
bedre, hvis de i sine opraab havde undladt at stikke frem den hestefod, som man
205 vil finde overalt om, at kvinderne savnede politisk stemmeret. Den sag havde
intet med selvstændighedskampen i 1905 at gjøre. Tverimod tør det udtales, at
hvis kvinderne havde haft politisk stemmeret til det valg, der skabte storting og
regjering af 1905, saa er det mere end tvilsomt, om 1905 var kommet og forløbet
som det gjorde. Men hvad man nu end kan mene om resultatet af kvindernes
210 agitation i 1905, saa foreligger der imidlertid for det nuværende storting et
iøinefaldende bevis for, hvor liden rod dette krav om stemmeret for kvinder har
i det norske folk. Jeg henleder i denne henseende opmærksomheden paa
dokument nr. 62 med dets 3 tillæg. Betegnende nok er det sidste tillæg kommet
igaa, og jeg har derfor ikke faaet tid til at gennemgaa originalpapirerne mere
215 end ganske løselig. Og det meddeles nu, da vi er kommet her i salen, at der er
indleveret et tillæg til i en konvolut fra kvinder her i Kristiania, hvor der paa
listen er samlet 3 940 navne, tror jeg, det var. Der vil i disse dokumenter findes
ganske merkelige ting. For det første er de indsendte adresser fra
kvindestemmeretsforeningerne eiendommelige. Saa godt som alle vifter de med
220 retfærdigheden. Hovedstyret er dristig nok til at pege paa forholdene i Ny
Zealand, hvorom repræsentanten M. Wason i underhuset ved sagens
behandling nylig udtalte følgende: «Ny Zealands eksempel betyder intet; dets

politiske liv er af kommunal natur, og i et saadant land kan man give stemmeret
225 til gutter og piger, straks de slutter med skolen, og man vil ikke merke den
ringeste forandring.» Men end dristigere er det, naar
kvindestemmeretsforeningen henviser det norske storting til forholdene i
mormonstaten Utah og i nybyggerstaterne Wyoming, Colorado og Idaho i
Amerika. Navnlig i disse dage, da forhørene over de i politisk hensigt
230 organiserede morderbander i Idaho og Colorado vækker verdens
opmærksomhed. Jeg har allerede i indstillingen pegt paa, at hovedstyret endog
truer. En anden forening synes at nære ømmere følelser; thi den hentyder til, at
det norske storting skal optræde som brudgom ligeoverfor de norske
kvindesagskvinder og give dem stemmerei i morgengave efter østerlandsk vis.
235 Men endnu eiendommeligere er den i dokumenterne leverede fortegnelse over
antallet af dem, der har tegnet sig paa landskvindestemmeretsforeningens lister.
Denne forening har nemlig sendt ud over hele landet, fra Fredrikshald til
Sydvaranger, lister, hvori kvinder anmodes at tegne sig, for at tilkjendegive sit
krav om stemmeret. Paa de fleste lister anføres det, at hver kvinde over 25 aar
240 skal skrive sig, men for andre staar intet derom. Navne er i den alt overveiende
udstrækning anførte uden angivelse af alder - det maa man tilgive kvinderne -
stilling, bosted eller lignende, ofte med samme haandskrift og med blyant.
Enkelte navne findes baade paa adresserne og paa listerne, enkelte haandskrifter,
har en meget ungdommelig karakter, og mange navne er ligelydende. Men saa
245 opføres disse lister aldeles som Potemkins soldater i stortingsdokumenterne flere
gange. Det vil sees, at de fleste af listerne, der er opført i dokument nr. 62
gentages i tillæg nr. 2, saaledes at man skulde tro, at det var nye lister, og saa er
det akkurat de samme! Jeg har gennemgaaet samtlige disse lister. Det viser sig, at
der er lister fra 49 af landets 123 valgkredse - ja, der maa altsaa lægges til
250 Kristiania, som i dette øieblik er kommet, det vil altsaa sige 50 valgkredse. Og
paa disse lister er tegnet 13 922 navne, og dertil kommer 630 fra Aalesund, som
er kommet igaar, samt henved 4 000 fra Kristiania, det bliver altsaa tilsammen
noget over 18 000 navne, som har skrevet sig paa disse lister. Altsaa har en
agitation over hele landet i et længere tidsrum og uden kritik kun givet noget
255 over 18 000 navne blandt omkring 570 000 stemmeretskvalificerede kvinder!
Dette maa jo betegnes som en komplet fiasko og viser med klarhed, hvor rodløst
dette kvindernes stemmeretskrav er. Med hensyn til forholdene i udiandet maa
jeg henvise til den oversigt, som er leveret i konstitutionskomiteens indstilling.
Det vil deraf fremgas, hvad jeg har pointeret i slutten, at man ikke har et eneste
260 suverænt land i verden, hvor man hidtil har vovet at indføre kvindelig
stemmeret. Og blandt disse er der lande, som har ligesaa radikale

stemmeretsregler, som vi har, og som har havt dem længere. Naar de store lande, som har stor politisk erfaring, ikke har vovet for alvor overhovedet at drøfte
265 dette stemmeretskrav, saa skulde det efter min mening være en ganske alvorlig
pegepind ogsaa for det norske folk. Med hensyn til stemmeretten i Amerika er
det at merke, at skjønt Amerika er kvindesagsbevægelsens land, og skjønt
spørsmålet om stemmeret for kvinder først er reist der, bar det ikke lykkes at
finde gehør for den der. Blandt Amerikas 80 millioner indvaanere er det som
270 sagt kun de nævnte 4 stater, som ligger borte i vesten, disse minestater, som har
indført kvindelig stemmeret. Overalt ellers er kvindestemmeretten strandet; den
er endog indført og afskaffet igjen, og der er i Amerika reist en kvindebevægelse,
som ihærdig arbejder mod kvindernes stemmeret. Efter de oplysninger, som jeg
har søgt at indhente fra Amerika, er agitationen for denne «reform», om man
275 kan kalde det saa, snarere i aftagende, end den er i tiltagende. Med hensyn til
forholdene i England er det ganske interessant at henvise til den debat, som
nylig fandt sted i det engelske underhus ivaars. Som bekjendt var der da
indleveret et privat forslag om stemmeret for kvinder, og da debatten aabnedes i
det engelske underhus, var det meget betegnende, at en tilhænger at
280 kvindestemmeretten me.atte gaa frem og fremlægge paa præsidentens bord en
adresse, som indeholdt 21 000 navne paa women: almindelige kvinder, som
protesterede mod kvindestemmeretten. En anden derimod, som var
modstander af kvindestemmeretten, havde den skjæbne at maatte fremlægge paa
præsidentens bord en adresse fra 80 ladies, altsaa «damer», som vilde have
285 stemmeret. Det er meget betegnende for, hvorledes dette stemmeretskrav er.
Blandt dem, som udtalte sig i denne sag, maa jeg henlede opmærksomheden paa
førsteministeren Sir Campbell Bannerman. Han udtalte, at han «vilde overlade
til huset at tage standpunkt. Personlig vilde han stemme for forslaget, endskjønt
han ikke var varmt stemt for det. Men han antog, at kvinderne vilde komme til
290 at gjøre nytte i underhuset, da dette havde at befatte sig» - det beder jeg Dem
lægge merke til; for det er glimrende det, som nu kommer - «med
foranstaltninger vedkommende barneopdragelse, skolebespisning, kommunale
melkedepoter, barnedødelighed, fattigpleie, afholdsspørsmål, vertshuslukning,
i det hele spørgsmål vedrørende boliger, sundhedslove og deres gennemførelse,
295 sager, som berører forholdet mellem liv og død, mellem hjemlig hygge og lykke
paa den ene side og mislige forhold paa den anden side.» Det var det, kvinderne
skulde hjælpe til, og som mænd ikke skulde kunne forstaa sig paa! Efter denne
temmelig banale og kjølige støtte forlod førsteministeren huset og gik, efter
hvad aviserne meddelte, i frimurermøde. Blandt talerne i underhuset maa
300 merkes en parallel til den ærede repræsentant fra Risør, der nylig her i salen talte

om «stemmeret for kvinder og børn». Hr. Hanssons storbritanniske kollega, irlænderen Redmond, gik endnu videre; han udtalte nemlig: «Jeg benægter, at nogen forsamling af mænd har ret til at udestænge en eneste kreds af Guds skabninger fra den dem tilkommende andel i at stille med nationale sager.»

305 Han vilde øiensynlig ogsaa have de firbenede med. En anset liberal frikirkeprest, dr. Massey, udtalte sig meget skarpt mod kvindestemmeretten- «Hvorledes skal det gaa an», sagde han, «at give kvinderne del i den suveræne lovstiftning, ikke alene naar de ikke selv kan slaas, men naar vi ikke selv kan stride mod dem? Og

310 hvilke konsekvenser vilde det ikke medføre, om kvinderne skulde ligestilles og f. eks. en kvinde som første admiralitetslord sende ordre til kanalflaaden, som hun dog ikke selv kunde kommandere?» Og i rigtig bedømmelse af underhusets mening lod præsidenten medlemmerne snakke, indtil den reglementerede tid var forbi, og intet forslag kunde fremsættes. Og dermed var den sag forbi. Hvad

315 Finland angaar, saa er jo forholdene der ganske abnorme. Der kan ikke henvises til stillingen i dette land, som har en seadan høj over sig. Ingen ved, hvad der kan ske, og den maade, hvorpaa forfatningen er tilblevet, er jo ogsaa abnorm. Jeg agter ikke at indgaa nærmere paa de forhold; men jeg mener, at man ikke paa nogen maade fra forholdene i Finland kan hente argumenter til støtte for den

320 kvindelige stemmeret. Man ved jo ikke heller, hvorledes den i virkeligheden kommer til at funktionere. Og hvad vilde vi opnaa, hvis kvinderne skulde blive valgt ind i stortinget? Hvilke særegne sager foreligger, som ikke mændene fuldt vil kunne løse her i stortinget, uden at kvinder sidder her, og oden at repræsentanterne behøver at fiske efter deres stemmer? Det kan dog ikke være

325 meningen, saaledes som hin fremtrædende kvindesagsdame nylig skrev i en avis: «I Norges storting sidder ingen kvinde, som med et uvilkaarlig, kraftig «fy» kan stanse raahedens imbecile latter.» Og naar en anden kvinde paa et kvindestemmeretsmøde, som afholdtes her i byen den 17de mai sidstleden, udtalte følgende, saa karakteriserer det jo for en stor del denne bevægelse. Hun

330 sagde: «Det storfe, som nu sidder i statens fjøs, gjør ligesaa liden nytte som okserne i Augias' stald.»

Det kan være af interesse med hensyn til belysningen af kvindernes krav at se paa det valgprogram, som blev opstillet for kvinderne i Finland:

335

1. Almindelig kommunal stemmeret og valgbarhed. Kommunelovgivningen demokratiseres.

2. Mandens vergeret ligeoverfor hustruen ophæves; alt formuesfællesskab

ophæves.

3. Sundhedspolitiets undersøgelse af prostituerede ophører.

345 4. Lovene om uegte børn forandres saaledes, at det gjøres lettere at konstatere, hvem der er far og at faderens underholdningspligt skjærpes; at uegte børn skal arve lige med egne og at der beskikkes særskilt formynder for hvert uegte barn.

350 5. Lavalderen for sedelighedssager forhøies for piger til 15 aar, og paatalen gjøres offentlig.

6. Pigeskoler bør anlægges og underholdes af staten som for gutter saavel til universitetet som ved fagundervisning.

355 7. Kvindens arbejdsomraade gjøres lige med mandens, og hun skal kunne ansættes i hvilken som helst stilling. Samme løn som manden.

8. En almindelig forbudslov mod salg af alkohol.

360 9. Folkeskolen bliver tvungen og almindelig for alle og gratis.

10. Invalid- og alderdomsforsørgelse bør organiseres af staten.

365 Af dette ogsaa i psykologisk henseende i høj grad interessante program vil det sees, at det tager sigte paa en yderst radikal politik og tillige paa forhold, som direkte rammer familiens bestaaen.

Men hvad vil vi ikke kunne vente os af talestrøm her i stortinget, hvis kvinderne kommer med? Tungen er som bekjendt kvindens sverd, og det koster hende
370 langt mindre møie at tale end mændene. I denne henseende maa jeg faa lov til at oplyse, hvad der nylig er fremlagt i en videnskabelig undersøgelse i det franske «Académie des sciences». Der har en forsker givet sig til at undersøge, hvilken, kraftanvendelse der skal til for en voksen mand for at tale i en større forsamling i en time. Jeg maa henlede opmærksomheden paa, at en almindelig voksen mands
375 dagsverk regnes til 200 000 kilogrammeter, hvilket vil sige, at han skal løfte et kilogram en meter høit 200 000 gange. Det er det, man kalder for en voksen mands dagsarbejde. Denne videnskabsmand undersøgte nu altsaa, hvilken anstrengelse det koster at tale en time i en offentlig forsamling. Der medgik for

380 en mand hertil 200 kilogrammeter. Men en kvinde brugte paa grund af sine taleorganers bygning ikke mere end 50 kilogrammeter. Altsaa - med den samme anstrengelse kunde hun tale i 4 timer, som en mand kunde tale i 1 time. Nu - denne undersøgelse er i høi grad interessant, fordi den viser, hvilken ringe værdi der er i dette timelange snak, naar det ikke er støttet af aandelig tyngde. Jeg bare
385 henleder opmærksomheden paa dette forhold.

Mange mænd, som i principet er modstandere af kvindelig stemmeret, føler sig dog under de nuværende politiske forhold i vort land fristede til at stemme for begrænset kvindelig stemmeret, fordi de i denne foranstaltning ser en
390 redningsplanke mod den yderliggaaende politik, som den almindelige mandsstemmeret og vor hele politiske udvikling under unionens fordærlige indflydelse har medført. Men de, som ræsonnerer saaledes, fører en kortsynt politik. Allerede med begrænset kvindelig stemmeret er antallet af stemmeberettigede kvinder i mange kredse, navnlig i byerne, paa det nærmeste
395 ligesaa stort som mændene og om de end ved hjælp af en censusstemmeret for kvinder for nogle faa aar kan købe sig en støtte for en noget mere moderat politik, saa lader denne stilling sig ikke længe holde - dels fordi kvinderne i politiken vil vise sig uberegnelige, dels fordi begrænset stemmeret uvægerlig maa føre til almindelig kvindelig stemmeret. At indføre begrænset stemmeret som et
400 politisk palliativ, et lindringsmiddel mod radikale knib, vil være som at uddrive djævelen ved hjælp af Beelzebub. Og politikere, som stemmer for begrænset kvindelig stemmeret af denne grund, viser samme letsindighed som Marquise Pompadour, naar hun sagde: «efter os kommer syndfloden».

405 Kvindespørsmaalets sociale løsning ligger ikke i stemmeretten, ikke i samme løn for kvinden som for manden, ikke i at skaffe hende adgang til poster og embeder, men det ligger i at skaffe de flest mulige kvinder adgang til et i hygienisk og økonomisk henseende sorgfrit egteskab - med andre ord i at forbedre livsvilkaarene for manden. Men den moderne kulturstat synes
410 tvertimod at modarbejde denne løsning. Og i denne henseende virker det ikke lidet afskrækkende for den unge mand, at saa mange moderne kvinder taler saa ofte og saa høit om sine rettigheder, men saa sjelden om sine pligter. Men for kvinden afhænger hendes livslykke ikke af, at hun er fri, men af at hun er bunden til manden. Hendes afhængighed er en naturlov, en trang for hende selv
415 og en betingelse for hendes velvære. Naturen og staten kræver af kvinden moderkærlighed, modertroskab og moderoffervillighed i alle denne opgaves forskellige udstraalinger. Og det er i denne henseende af betydning at minde

om, hvad tidens stormænd har tænkt og sagt. Jeg vil her minde om Goethe,
420 Schopenhauer, Nietzsche, Brandes, Lessing, Schiller, v. Hartmann og den
franske revolutions radikaler Mirabeau. Jeg vil minde om de fremragende læger
Waldeyer, v. Runge, Möbius og den nylig afdøde berømte kirurg v. Bergmann.
Undertiden kan man finde angivet, at Bismarck skal have udtalt sig til fordel for
kvindens deltagelse i det offentlige liv. Men dette er ganske urigtig. Et saa egte
425 mandfolk som Bismarck har aldrig sagt eller skrevet noget i retning af, at
kvinderne nogensinde, skulde faa stemmeret eller blive valgbare. Jeg vil her
komme med nogle citater. Den russiske menneskeven og digter Tolstoi siger, at
«manden kan intet gjøre at alt det, som er kvindens vakreste hverv». Og saa
paapeger han kvindens opgaver. Han siger: «Uden kvindelige læger, dommere,
430 videnskabsmænd og telegrafister, uden forfatterinder kan vi klare os, men uden
mødre, uden livsledsagerinder og trøsterinder kan vi ikke klare livet». Videre
siger han: «I denne kærlighed ligger kvindens vigtigste, høieste og uerstattelige
magt. Hvilken underlig misforstaaelse er ikke hele denne saakaldte kvindesag,
som i vore dage oprører sindene! Kvinderne vil forbedre sin stilling. Hvad kan
435 være ønskeligere og loyalere end det? Men kvindens kald og maal i livet er helt
forskjellige fra mandens, og derfor maa idealet for hendes fuldkommenhed være
et andet end mandens». Jeg gaar over til en anden. Jeg vil minde om, hvad De
forenede staters nuværende præsident, Roosevelt, har sagt i en tale, som han
holdt om moderkaldet. Han fremholdt der, hvorledes dette kald som moder
440 tillaa kvinden. Han udtalte sig i sterke ordelag for familiens opretholdelse og
kvindens pligter inden sit hjem og som moder. Han sagde, at der ligger hendes
opgave, og «alle, som erkjender, at hendes arbeide som moder lægger grundlaget
for alle folks lykke og storhed, skal reise sig og velsigne hende». Jeg tillader mig
videre at citere en stor statsmand - en af Englands største, Gladstone - hvad han
445 siger i et brev, som jeg her har oversat. Brevet, der er skrevet i 1892, er til et
parlamentsmedlem. Ved underhusets debatter iaar blev der ogsaa vist frem et
brevkort fra Gladstone, senere end dette brev, hvor Gladstone bestemt
fastholder sin mening. I dette brev udtaler Gladstone følgende: «Netop i denne
sag er der ganske særlige grunde til forsigtighed. Aldrig har der - saavidt jeg ved -
450 været noget tilfælde, hvor stemmeretten er blevet udvidet til en stor gruppe
individer, som, i sin almindelighed er ligegyldig for at faa denne ret. Men her er
der, foruden en vidtgaaende ligegyldighed, tillige hos et stort antal af kvinder,
som ser spørgsmaalet saglig, den mest ubetingede modstand og den sterkeste
misbilligelse. Er det da ikke klart for ethvert fordomsfrit individ, at man, førend
455 man tvinger ind paa kvinderne noget, som de anser for en fundamental
forandring i sin hele sociale stilling, det vil sige: i det dem af forsynet anviste

livskald, i det mindste skaffede sig vished for, at landets kvinder, for hvem sagen i saa stor udstrækning er fremmed, var i overveiende flertal stemt for sagen, og at
460 man søgte istandbragt en drøftelse for at faa sikkerhed herfor?»

Dette høist interessante brev fra den store politiker kan jeg ikke læse op i dets helhed. Jeg henstillede til konstitutionskomiteen at lade det trykke som dokument; men konstitutionskomiteen fandt det ikke værdig dertil. «Ligesaa
465 lidt som dette er et partispørsmaal», siger Gladstone, «eller et klassespørsmaal, saa er det heller ikke et spørsmål de to kjøn imellom. Jeg nærer ingen trygt for, at kvinden vil gjøre indgreb i mandens magt. Men hvad jeg frygter for, er, at vi vilde indbyde hende til ubevidst at synde mod den ømtaalighed, den renhed, den finhed og den ophøiede værdighed i hendes egen natur, som nu er kilden til
470 hendes magtstilling. Jeg indrømmer, at vi mænd ofte som lovgivere har været meget troløse vogtere at hendes ret til moralsk og sosial ligestilling, og jeg siger ikke, at fuld retfærdighed endnu paa alle omraader er skeet fyldest; men saa stort fremskridt er gjort paa de fleste felter, at der i betragtning af det, som endnu kan staa tilbage, endnu ikke har vist sig noen nødvendighed for voldsomme
475 botemidler». Gladstone siger tilslut: «Min hensigt er for hende at gjøre alt, som er frit for den nævnte fare og den dermed forbundne tilsmudsning, men ikke at tage noget skridt fremover, uden at jeg er tryk for dets gavnlighed. Risikoen er umaadelig stor. De grunde, der anføres til støtte for den kvindelige stemmeret, er efter min mening ikke overbevisende, og selv om jeg fandt dem mere
480 overbevisende, vilde jeg dog benegte, at de var tvingende». Jeg har her i min haand et brev fra en af vort lands største digtere, hvis navn i denne sal har en god klang, Arne Garborg. Hans stilling til dette spørsmål er forsaavidt i principet den samme som min. Det er et brev væsentlig angaaende egteskabet i det hele og kvindernes stilling, og han siger, at «det spørsmål, det her tilsidst gjælder, er et
485 nationalt sundheds- og maaske livsspørsmål, som ikke mindst paakalder lægernes opmærksomhed.» - - «Til syvende og sidst vil jo det egteskabelige spørsmål faa sin besvarelse sammen med det social-økonomiske. Men med den udvikling, som paa den ene side maitresse-institutionen og paa den anden side den kvindelige «emancipation» betinger, kan det være af vigtighed allerede nu
490 at møde faren.» Men her har jeg et brev om, vor store digters, Ibsens, stilling til sagen. Denne mand blev i 1898 indbudt af kvindesagsforeningen, der troede at kunne udnytte ham, kan jeg tænke mig. Der sagde han følgende: «For mig har det altid staaet som en opgave at løfte landet og give folket et høiere stade. Under dette gjør sig to faktorer gjældende: det staar til mødrene ved anstrengt
495 og langtsomt arbeide at vække en bevidst følelse af kultur og disciplin. Dette

maa skabes i menneskene, før man kan hæve folket videre. Det er kvinderne, som skal løse menneskespørsmaalet. Som mødre skal de det. Og kun da kan de det. Deri ligger en stor opgave for kvinderne.» Og hvad vilde vi ikke begaa for en uret mod kvinden selv, om vi tvang hende til at styrte sig ind i det offentlige livs malstrøm? Vi vilde paalægge hende et arbejde, som hun ikke kunde klare. Der kræves for deltagelse i det offentlige liv saa meget tidsspilde, saa megen anstrengelse for at sætte sig ind i spørgsmaalene og at træffe sit valg, saa meget arbejde og saa megen fysisk kraft, at ingen kvinde i længden tilfredsstillende kan varetage dette arbejde. Sterkt hjernearbejde foraarsager hos kvinden ikke alene ildebefindende, men gjør hende direkte syg. Den moderne kvinde sætter folkets sundhed i fare. Naturen er en streng herre og straffer over trædelserne mod sit bud med strenge straffe. Hvis man derfor vilde overdrage folkenes kulturarbejde til kvinderne, vilde skaden blive stor, men nytten liden. Alle fremskridt er hidtil gjort af mænd. Hvad der for manden er en anstrengelse, vilde for kvinden være overanstrengelse, og de kvindelige ydelser paa intelligensens eller paa arbejdskraftens omraade har aldrig kunnet tilnærmelsesvis naa op mod mandens. Og med kvindens deltagelse i det offentlige liv vil der følge barnløshed eller faabarnsystemet i egteskabet. Men det folk der bliver favnet af denne naturstridige bevægelse, er traadt ind i oldingealderen, og dets navn er skrevet paa nationernes dødstavle. Det er ikke uden grund, at klartskuende mænd i kvindebevægelsen ser et memento mori for samfundet og mener i kvindesagens støi at høre aadselsbillens gnaven paa samfundslegemet. Og kvindebevægelsen er jo i virkeligheden et sygdomstegn, et symptom paa samfundets opløsning. Et kvindesagsfolk vil uvægerlig synke i folketal, tabe i national kraft og miste sin anseelse blandt nationerne. At give kvinderne stemmeret og valgbarhed og gennemføre dette system i praksis efter dets konsekvenser vil simpelthen være at begaa nationalt selvmord.

Men selv om man ikke ser sagen saa pessimistisk, ville det dog ikke være et fornuftigt ræsonnement for det norske storting at sige som saa: mændene ventede i 80 aar siden forfatningens istandbringelse paa at faa stemmeretten udvidet, derefter ventede de i yderligere 14 aar paa at faa almindelig stemmeret, og saa gav de straks to aar efter begrænset stemmeret i kommunen til kvinder. Er der da noget urimelig i at sige: lad os se paa hvorledes statsorganisationen arbejder efter folkets frigjørelse i 1905, lad forholdene faa tid til at fæstne sig, lad kvinden arbejde i kommunen indtil videre og lad os - hvis galt skal være - prøve med at udvide stemmeretten der, før vi giver kvinderne adgang til statens styrelse. Jeg skulde tro, det vilde være i grundlovens aand at hente lidt mere

erfaring om kvindernes offentlige evner, førend man gik til den i alle andre selvstændige stater hidtil ukjendte foranstaltning at give kvinderne politisk stemmeret og valgbarhed.

540

Kilde

Stortingstidende 1906-07, s.3519-3527.

Emner

Demokrati, Innlegg i Stortinget, Kvinner, Kvinnesak, Ligestilling, Stemmerett

545

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/nationalt-selv mord>

550

555

560

565

570